

ساختار عاملی و ویژگی‌های روانسنجی پرسشنامه‌ی دیدگاه‌های اخلاقی (فایده‌گرایی-وظیفه‌گرایی)

دکتر مهدی کفائی^۱، دکتر محمدتقی خیرخواه^۲، دکتر مهران مکرمی^۳، دکتر ریحانه بلالی^۴، دکتر شهیار غریب‌زاده^{*}

۱. مهندسی برق، دانشکده‌ی مهندسی برق، دانشگاه صنعتی شاهرود، سمنان، ایران.
۲. روانشناسی شناختی، پژوهشکده‌ی علوم شناختی و مغز، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
۳. سنجش و اندازه‌گیری، دانشکده‌ی روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۴. زیست‌شناسی، دانشکده‌ی علوم و فناوری‌های نوین زیستی، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران.

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۰۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۱۹)

چکیده

زمینه: دیدگاه اخلاقی در مطالعات روانشناسی اخلاق، به عنوان مبنایی برای مفهوم‌سازی و سنجش قضاوت اخلاقی در نظر گرفته می‌شود. این سازه می‌تواند در پیش‌بینی و تبیین تصمیمات اخلاقی ناظر نقشی تعیین‌کننده داشته باشد. یکی از پایه‌ای‌ترین و رایج‌ترین دیدگاه‌ها در طبقه‌بندی دیدگاه‌های اخلاقی، دوگانه‌ی فایده‌گرا-وظیفه‌گراست. پژوهش حاضر با هدف تعیین ساختار عاملی و ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه‌ی دیدگاه‌های اخلاقی انجام شده است.

روش: طرح پژوهش حاضر از منظر هدف کاربردی و از منظر روش‌شناختی توصیفی-همبستگی بود. در مجموع ۲۴۵ نفر (۵۱ نفر مرد) از ساکنین بالای ۱۸ سال شهر تهران با استفاده از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی گلوله برفی و از طریق دعوت‌نامه‌ی الکترونیکی در پژوهش شرکت کردند و سپس به پرسشنامه‌ی دیدگاه‌های اخلاقی پاسخ دادند. در این مطالعه پایایی همسانی درونی گویه‌ها و دو روایی محتوایی (با اخذ نظر از متخصصین حوزه‌های روانشناسی و سنجش و اندازه‌گیری) و سازه (با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی) مورد بررسی قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل آماری از دو نرم‌افزار *SPSS-23* و *AMOS-23* استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج حاکی از آن بود که ضریب همسانی درونی گویه‌ها در سطح قابل قبولی قرار دارد ($\alpha = 0/78$). همچنین ضریب روایی محتوایی نیز همراستا با معیارهای از پیش تعیین شده در سطحی قابل قبول ($CVR = 0/78$) قرار داشت. نتایج تحلیل عاملی تاییدی نیز از مقیاس ۱۵ گویه‌ای تک عاملی حمایت کرد.

نتیجه‌گیری: نسخه‌ی فارسی پرسشنامه‌ی دیدگاه‌های اخلاقی، در جامعه‌ی افراد بالغ ساکن شهر تهران، از ویژگی‌های روان‌سنجی قابل قبولی برخوردار است و می‌توان از آن به عنوان ابزاری مناسب برای سنجش دیدگاه‌های اخلاقی در مطالعات روانشناسی اخلاق بهره گرفت.

کلیدواژگان: ویژگی‌های روان‌سنجی، دیدگاه اخلاقی، فایده‌گرایی، وظیفه‌گرایی

سر آغاز

فایده را در بر داشته باشد؛ یعنی حامل حداکثر میزان خوشی برای حداکثر افراد متاثر باشد و متقابلاً حداقل میزان ناخوشی را برای حداکثر افراد متاثر به همراه داشته باشد. فایده‌گرایی از نتیجه‌گرایی^۲ منشعب شده است که طبق آن خوبی و بدی عمل با خوبی یا بدی نتیجه‌ی آن عمل سنجیده می‌شود. برخی معتقدند که در تقسیم‌بندی این‌چنینی، در نظر گرفتن نتیجه‌گرایی به جای فایده‌گرایی مناسب‌تر است (۳). در سمت دیگر وظیفه‌گرایی است که بر اساس آن خوبی و بدی عمل در

دیدگاه اخلاقی مبنایی‌ترین گزینه برای مفهوم‌سازی و سنجش قضاوت اخلاقی است. دیدگاه اخلاقی افراد می‌تواند آگاهی‌های اخلاقی و تصمیمات اخلاقی آن‌ها را شکل دهد (۱ و ۲). تاکنون دسته‌بندی‌های متفاوتی از دیدگاه‌های اخلاقی ارائه شده است. یکی از پیشینه‌دارترین و در عین حال رایج‌ترین دسته‌بندی‌ها، دوگانه‌ی فایده‌گرایی-وظیفه‌گرایی^۱ اخلاقی است. در یک سمت از این دوگانه فایده‌گرایی قرار دارد که طبق آن، اعمال آنگاه خوب تلقی می‌شود که در مواجهه با موقعیت، بیشترین

امور سازمانی به کرات مورد مطالعه قرار گرفته است (۹-۱۱). این یافته‌ها نشان از اهمیت بالای نیاز به وجود ابزارهایی دارد که بتوان به واسطه‌ی آنها رویکردهای اخلاقی را در افراد مورد سنجش قرار داد. تعیین دیدگاه‌های اخلاقی در افراد می‌تواند از طریق سنجش کمی با کمک پرسشنامه صورت پذیرد. پرسشنامه‌ی دیدگاه‌های اخلاقی^۹ با عنوان اصلی *پیمایش تمایل نظری اخلاقی*^{۱۰} طرح شده است تا جایگاه فرد را در این تقسیم‌بندی تعیین کنند (۱۲). در این مقاله از عبارت *گویاتر دیدگاه*^{۱۱} به عنوان معادلی برای *تمایل نظری*^{۱۲} استفاده شد. این پرسشنامه معتبر و رایج در بسیاری از مطالعات اخلاق کسب و کار مورد استفاده قرار گرفته است (۳ و ۱۳). در مطالعه‌ی حاضر این پرسشنامه به فارسی ترجمه شده (پیوست ۱) و ساختار عاملی و ویژگی‌های روانسنجی آن در جامعه‌ی ایرانی بررسی شده است.

روش

طرح پژوهش حاضر از منظر هدف کاربردی و از منظر روش‌شناختی پژوهشی است توصیفی-همبستگی که منظور بررسی ویژگی‌های روانسنجی ابزار انجام شده است. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل کلیه مردان و زنان بالاتر از ۱۸ سال ساکن شهر تهران بود. در مجموع تعداد ۲۴۵ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی گلوله برفی به پژوهش راه یافتند. به دلیل شرایط پیش‌آمده متأثر از همه‌گیری کووید-۱۹ و عدم دسترسی مستقیم به نمونه‌ی پژوهش، پیمایش به صورت آنلاین و با استفاده از یک فرم‌ساز برخط و به واسطه‌ی دعوت‌نامه مجازی صورت گرفت. میانگین سن شرکت‌کنندگان برابر با $39/14 \pm 10/50$ بود (حداقل ۱۵ سال و حداکثر ۶۵ سال). همچنین ۵۱ نفر از شرکت‌کنندگان، مرد و ۱۹۴ نفر، زن بودند. وضعیت شرکت‌کنندگان از نظر تحصیلات به ترتیب از پایین‌ترین تا بالاترین سطح به این صورت بود: ۱۲ نفر زیر دیپلم، ۶۴ نفر دیپلم، ۱۰۰ نفر کارشناسی، ۵۲ نفر کارشناسی ارشد و ۱۷ نفر دکتری. با توجه به یافته‌های توصیفی می‌توان گفت که پراکنش سنی و تحصیلی شرکت‌کنندگان تا حد زیادی مناسب بوده است.

پرسشنامه‌ی دیدگاه‌های اخلاقی در قالب ۱۵ گویه و با هدف طبقه‌بندی افراد از منظر رویکردهای اخلاقی در یک پیوستار از کاملاً فایده‌گرا تا کاملاً وظیفه‌گرا طراحی شده است (۱۴). هر گویه از پرسشنامه‌ی دیدگاه‌های اخلاقی شامل یک عبارت اخلاقی ناتمام است که با یکی از دو گزینه‌ی موجود قابل تکمیل است. از شرکت‌کننده خواسته می‌شود تا موضع خود را در خصوص هر یک از عبارات با انتخاب یکی از گزینه‌ها مشخص کند. همواره یکی از گزینه‌ها، عبارات را از نظر پیامدهای احتمالی آن معنی‌دار می‌کند (فایده‌گرایی) و دیگری به واسطه‌ی طبیعت ذاتی آن پدیده (وظیفه‌گرایی). این دورستگی بین اعمال یا فرایندها به خودی خود و پیامدهای آن اعمال یک تمایز رایج در مطالعات اخلاقی به حساب می‌آید (۱۲). پیشتر پایایی آزمون بازآزمون ابزار در بین گروه‌های پژوهش از ۰/۷۷ تا ۰/۸۲ را برآورد شده است (۱۵). همبستگی

گروه انگیزه‌ی انجام تکلیف و در انطباق آن عمل با وظایف و اصول اخلاقی است (۴). اگرچه می‌توان نسخه‌هایی ارائه داد که تاحدی بتوان بین این دو دیدگاه اجماع برقرار کرد، اما این دو اغلب در برابر هم توصیف می‌شوند. در مطالعات روانشناسی اخلاق^۳ دو نظر درباره‌ی این دوگانه وجود دارد. از منظر نخست، این دو را می‌توان دو سر یک طیف در نظر گرفت. به عبارت دیگر، دیدگاه افراد و نیز دلایل انجام یک فعل می‌تواند روی این طیف تک‌بعدی قرار گیرد (۵). در منظر دوم، این دو دیدگاه مجزا هستند و البته ساختارهای به هم مرتبط دارند (۶). طبق این منظر، آزمایشات پیشین معمولاً بر اساس دوراهی‌های همواره صدمه‌زننده‌ی طراحی می‌شده‌اند که هر کدام از این دو دیدگاه را در برابر هم قرار می‌دادند و مطابق آن رد یکی، تایید دیگری را در بر داشت و بالعکس. به عبارت دیگر، نتیجه فرض شده است. مشاهده‌ی دیدگاه‌های اخلاقی به شکل کمی این امکان را فراهم می‌کند تا امکان فعال بودن همزمان هر دو دیدگاه را در یک فرد لحاظ کنیم. به این ترتیب اگر شخصی غیروظیفه‌گرا باشد و اصول را نادیده بگیرد، آنگاه این بدان معنا نیست که او در هنگام تصمیم‌گیری الزامات نتایج را در برابر اصول قرار می‌دهد. بعلاوه فردی که غیرفایده‌گرا است، لزوماً پایبند به اصول نیست. تعیین دیدگاه اخلاقی افراد می‌تواند در پاسخ به مسائل کاربردی نظیر پیش‌بینی احتمالی تصمیم اخلاقی ناظرین که یک مسئله قابل توجه ذیل تعارض منافع^۴ است مفید باشد. در چنین شرایطی، توقع بر این است که ناظر صرفاً مطابق با وظایف و دستورالعمل‌ها برخورد کند. اما شرایط حاوی تعارض منافع که در مواردی اجتناب‌ناپذیر هم می‌نماید، باعث می‌شود تا ناظر در تصمیم حرفه‌ای خود، منافعش را نیز دخیل کند و تصمیم از لحاظ عقلانی^۵ و اخلاقی قابل دفاع نباشد (۷). اگرچه پیش‌بینی دقیق رفتار ناظر دشوار است، اما آگاهی از دیدگاه اخلاقی او می‌تواند در این پیش‌بینی کمک‌کننده باشد. به عبارت دیگر، در این مثال، آگاهی از دیدگاه فرد در پارادایم فایده‌گرایی و نتیجه‌گرایی می‌تواند دلالت‌های عملی در انتخاب ناظر یا پیش‌بینی رفتار او داشته باشد. بعلاوه مسائلی نظری وجود دارد که مستلزم تعیین دیدگاه اخلاقی فرد هست. روانشناسی اخلاق تجربی^۶ یکی از محمل‌هایی است که گاه احتیاج دارد، تاثیر دیدگاه اخلاقی را در درک، قضاوت، استدلال و موارد دیگر بیابد.

حوزه‌ی مطالعاتی روانشناسی اخلاق به سرعت در حال پیشرفت است و محققین بسیاری از زمینه‌های روانشناسی و فلسفه در صدد مطالعه‌ی سوالات اساسی این حوزه با استفاده از روش‌های نظری و تجربی هستند. توسعه‌ی روش‌ها و ابزارهای جدید برای آزمایش و اندازه‌گیری سازه‌های مرتبط با اخلاق به واسطه‌ی متخصصین علوم اعصاب^۷ و سنجش و اندازه‌گیری روانی، این حوزه‌ی مطالعاتی را به مرحله‌ی جدیدی وارد کرده است. مشخص شده است که رویکردهای اخلاقی به طور گسترده‌ای با ویژگی‌های شخصیتی^۸ در ارتباط هستند (۸). ضمناً نشان داده شده است که متدینین به ادیان مختلف و بی‌دینان به اندازه‌های متفاوتی با رویکردهای اخلاقی مختلف نسبت به پدیده‌ها مواجه می‌شوند (۳). همچنین ارتباط رویکردهای اخلاقی در مدیریت و

یافته‌ها

بررسی پایایی: به منظور بررسی پایایی از رویکرد همسانی درونی^{۱۳} استفاده شد. از میان ضریب پایایی آلفای کرونباخ شناخته شده‌ترین ضریب است اما همواره این ضریب با انتقاداتی چون کم برآورد پایایی، و نقص در مفروضه‌های اساسی (این ضریب برای داده‌های فاصله‌ای توسعه یافته است حال آنکه داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها با اغماض فاصله‌ای در نظر گرفته می‌شوند). بدین منظور از ضریب پایایی تتای ترتیبی که جدیدتر توسعه یافته است نیز استفاده شد. مقدار ضریب آلفای کرونباخ و تتای ترتیبی برای فرم ۱۵ سوالی این پرسشنامه به ترتیب ۰/۷۸ و ۰/۸۱ به دست آمد که حکایت از پایایی مناسب ابزار داشت. جدول ۱، یافته‌های تفصیلی پایایی را نشان می‌دهد.

پایین نمرات پرسشنامه‌ی دیدگاه‌های اخلاقی با مقیاس مطلوبیت اجتماعی ($I = 0/08$) در مطالعه‌ی مذکور نیز حکایت از عدم ارتباط پاسخ‌ها به گزاره‌های اخلاقی با قید مطلوبیت اجتماعی دارد که در مرتبه‌ای بالاتر حکایت از روایی افتراقی ابزار حاضر دارد. همچنین روایی همگرا و واگرایی این ابزار در سطح قابل قبول گزارش شده است (۱۶). در ابتدا نسخه‌ی اصلی پرسشنامه به کمک دو نفر خبره در ترجمی زبان انگلیسی به زبان فارسی ترجمه و سپس نسخه‌ی فارسی شده بار دیگر توسط یک مترجم دیگر به زبان انگلیسی بازگردانده شد تا قرابت آن با نسخه‌ی اصلی مورد بررسی قرار گیرد. پس از اطمینان از صحت و دقت ترجمه، ابتدا در یک مطالعه‌ی مقدماتی ابزار حاضر توسط ۲۹ نفر تکمیل شد تا وجود عبارات گمراه‌کننده احتمالی مشخص شود. در نهایت پیمایش اصلی از اعضای نمونه به انجام رسید. تجزیه و تحلیل آماری با استفاده از دو نرم‌افزار SPSS-23 و AMOS-23 انجام شد.

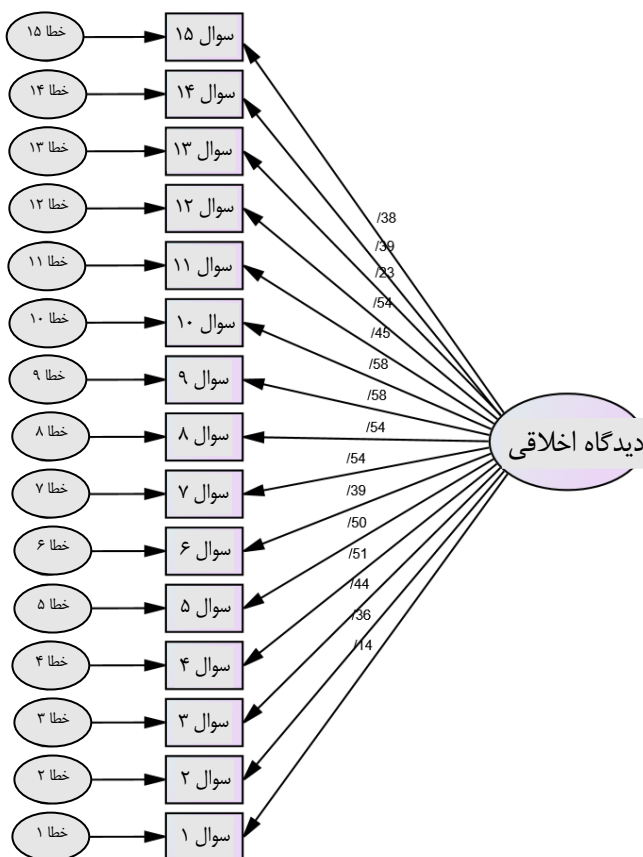
جدول ۱: یافته‌های تفصیلی پایایی مقیاس دیدگاه‌های اخلاقی (فایده‌گرایی-وظیفه‌گرایی)

شماره سوال	میانگین	انحراف استاندارد	همبستگی سوال با نمره کل	ضریب پایایی در صورت حذف سوال
۱	۰/۴۷	۰/۵۰	۰/۱۲	۰/۷۸
۲	۰/۳۰	۰/۴۵	۰/۳۲	۰/۷۷
۳	۰/۶۷	۰/۴۷	۰/۳۷	۰/۷۶
۴	۰/۶۸	۰/۴۶	۰/۴۴	۰/۷۶
۵	۰/۴۷	۰/۵۰	۰/۴۳	۰/۷۶
۶	۰/۵۲	۰/۵۰	۰/۳۳	۰/۷۷
۷	۰/۵۸	۰/۴۹	۰/۴۷	۰/۷۵
۸	۰/۶۵	۰/۴۷	۰/۴۶	۰/۷۶
۹	۰/۳۴	۰/۴۷	۰/۵۴	۰/۷۵
۱۰	۰/۶۷	۰/۴۷	۰/۴۹	۰/۷۵
۱۱	۰/۵۵	۰/۴۹	۰/۴۱	۰/۷۶
۱۲	۰/۷۱	۰/۴۵	۰/۴۵	۰/۷۶
۱۳	۰/۲۶	۰/۴۳	۰/۲۰	۰/۷۸
۱۴	۰/۷۷	۰/۴۲	۰/۳۳	۰/۷۷
۱۵	۰/۵۷	۰/۴۹	۰/۳۲	۰/۷۷

ترجمه شده‌ی ابزار با نسخه‌ی اصلی، نظرات اصلاحی خود را پیشنهاد کردند. همچنین ضریب روایی محتوا با استفاده از توافق ارزیابان محاسبه شد. در کلیه‌ی گویه‌ها این مقدار با توجه به معیار CVR (۰/۷۸) $>$ در سطح قابل قبولی قرار داشت (۱۸). بنابراین قبل از اجرای اصلی مقیاس شواهدی در مورد برقراری روایی محتوایی گردآوری شد. به منظور بررسی روایی سازه‌ی ابزار، با توجه به در دسترس بودن مدل نظری یک عاملی که نسخه اصلی بر اساس آن طراحی شده است، از تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد. شکل ۱، مدل تحلیل عاملی تاییدی فرم تک عاملی و ۱۵ گویه‌ای مقیاس دیدگاه‌های اخلاقی را نشان می‌دهد.

با توجه به جدول ۱، بیشترین و کمترین همبستگی سوال و نمره‌ی کل به ترتیب مربوط به سوال ۹ ($I = 0/54$) و سوال ۱ ($I = 0/12$) است. طبق معیارهای پیشنهاد شده همبستگی بالای ۰/۳ برای سوالات در سطح مناسب در نظر گرفته می‌شود (۱۷). بر این اساس تنها دو سوال ۱ و ۱۳ ضریب همبستگی کمتر از ۰/۳ دارند. با وجود این، از آنجا که حذف این دو سوال تغییر چندانی در ضریب پایایی ایجاد نمی‌کند این سوالات با توجه به اهمیت محتوایی در ابزار باقی ماندند.

بررسی روایی: به منظور بررسی روایی ابزار از دو روش روایی محتوایی^{۱۴} و روایی سازه^{۱۵} (عاملی) استفاده شد. پس از ترجمه و بازترجمه، پرسشنامه در اختیار ۵ نفر از متخصصین حوزه‌ی روانشناسی و سنجش و اندازه‌گیری قرار گرفت. متخصصین ضمن مقایسه‌ی نسخه‌ی

نگاره ۱: مدل تحلیل عاملی تاییدی فرم تک عاملی و ۱۵ گویه‌ای پرسشنامه دیدگاه‌های اخلاقی

به درجه آزادی (χ^2/df)، ریشه‌ی دوم برآورد واریانس خطای تقریبی ($RMSEA$)، ریشه‌ی دوم میانگین مجذورات باقی‌مانده‌ی استاندارد شده ($SRMR$)، شاخص برازش تطبیقی (CFI)، شاخص نیکویی برازش (GFI) و نیکویی برازش استاندارد شده ($AGFI$) برای مطالعه‌ی تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد.

بر اساس نگاره ۱، تمامی گویه‌ها به جز گویه‌های ۱ و ۱۳ با تک عامل دیدگاه‌های اخلاقی، بار عاملی قابل قبولی (بالای ۰/۳۵) داشته‌اند. در ادامه شاخص‌های برازش مدل بررسی شده است. با در نظر گرفتن شاخص‌های تحلیل عاملی تاییدی پیشنهاد شده در مراجع علمی (۱۷) و نقاط برش رایج (۱۹)، در مطالعه‌ی حاضر از شاخص‌های نسبت خن دو

جدول ۲: شاخص‌های برازش مدل تحلیل عاملی تاییدی

مدل	χ^2	df	χ^2/df	RMSEA	CFI	GFI	AGFI	SRMR
دیدگاه‌های اخلاقی (تک عاملی)	۱۱۷/۵۹	۹۱	۱/۲۹	۰/۰۳	۰/۷۳	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۰۱

حذف سوالات به ساختار کلی ابزار وارد کند، در این مطالعه سناریوی دوم اتخاذ شد.

بحث

مطالعه‌ی حاضر با هدف تعیین ساختار عاملی و ویژگی‌های روانسنجی پرسشنامه‌ی دیدگاه‌های اخلاقی با نام اصلی پیمایش تمایل نظری اخلاقی (۱۴) انجام شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح مطالعه‌ی پایایی و روایی صورت گرفت.

بر اساس جدول ۲، کلیه‌ی شاخص‌های مذکور به استثنای شاخص CFI در محدوده‌ی قابل پذیرش هستند و از این بابت معیارهای نیکویی برازش را برآورده می‌کنند. در مواردی که یکی از شاخص‌ها موید برازش مدل نباشد می‌توان دو رویکرد را در پیش گرفت. رویکرد اول نزدیک کردن مدل به شاخص‌های برازش از طریق دستکاری و تصحیح آن است؛ که این کار مستلزم حذف برخی از گویه‌ها و هم‌تغییر کردن خطاهاست. رویکرد دوم چشم‌پوشی از کاستی‌های برازش به دلیل محافظت از وجهه‌ی ابزار است (۲۰). به دلیل آسیبی که ممکن است

تحلیل عاملی تاییدی بدست آمده است، مطابق با نسخه‌ی اصلی ابزار شامل ۱۵ گویه است و رویکردهای اخلاقی را روی یک طیف از کاملاً وظیفه‌گرا تا کاملاً فایده‌گرا قرار می‌دهد.

ملاحظه‌های اخلاقی

در انجام این پژوهش اصول اخلاقی کار بار بار با شرکت‌کننده‌ی انسان نظیر رعایت محرمانگی اطلاعات و رضایت آگاهانه ملاحظه شده است. ضمناً اصل امانت‌داری علمی در تمامی مراحل مرور ادبیات و نگارش متن رعایت شده است. پژوهشگران تصریح می‌کنند که هیچ‌گونه تعارض منافع بر سر این سند در بین ایشان وجود ندارد. همچنین متعهد می‌شوند که محتوای این مقاله در هیچ نشریه‌ی دیگری به چاپ نرسیده باشد.

سپاسگزاری

نویسندگان این مقاله از کلیه‌ی شرکت‌کنندگان حاضر در پژوهش سپاسگزاری می‌کنند.

واژه نامه

1. Utilitarianism-deontology dichotomy	دوگانه‌ی فایده‌گرایی-وظیفه‌گرایی
2. Consequentialism	نتیجه‌گرایی
3. Moral psychology	روانشناسی اخلاق
4. Conflict of interest	تعارض منافع
5. Rational	عقلانی
6. Experimental moral psychology	روانشناسی اخلاق تجربی
7. Neuroscience	علوم اعصاب
8. Personality traits	ویژگی‌های شخصیتی
9. Ethical Perspectives Questionnaire	پرسشنامه دیدگاه‌های اخلاقی
10. Survey of Ethical Theoretic Aptitudes	پیمایش تمایل نظری اخلاقی
11. Perspective	دیدگاه
12. Theoretic aptitudes	تمایل نظری
13. Internal consistency	همسانی درونی
14. Content validity	روایی محتوا
15. Construct validity	روایی سازه

References

1. Brady FN, Wheeler GE. (1996). An empirical study of ethical predispositions. *Journal of Business Ethics*; 15(9):927-40.

بررسی پایایی همسانی درونی گویه‌های پرسشنامه دیدگاه‌های اخلاقی با استفاده از دو ضریب آلفای کرونباخ و تناسلی ترتیبی از پایایی بالای نسخه‌ی فارسی‌شده‌ی ابزار حکایت داشت. بیشتر نیز مطالعات از همسانی درونی این ابزار حکایت داشت (۱۵ و ۱۶). به این ترتیب می‌توان انتظار داشت که گویه‌های ابزار از نظر ثبات پاسخ‌ها در بین شرکت‌کنندگان به شکل قدرتمندی ممیز فایده‌گرایی و وظیفه‌گرایی باشد.

روایی ابزار با استفاده از دو روش روایی محتوایی و روایی سازه مورد بررسی قرار گرفت. در خصوص روایی محتوایی، شاخص توافق ارزیابان از میزان بالای روایی محتوایی ابزار حکایت داشت. به منظور حصول اطمینان از روایی سازه، از روش تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد. نتایج حاصل از تحلیل عاملی تاییدی با اندکی چشم‌پوشی از کاستی‌های برازش، نشان از برازش مدل داشت. بیشتر نیز روایی سازه‌ی ابزار مورد تایید قرار گرفته بود که نشان‌دهنده‌ی همراستایی میان نتایج است (۱۵). به این ترتیب می‌توان ادعا کرد که نسخه‌ی ترجمه‌ی فارسی پرسشنامه دیدگاه‌های اخلاقی در حد قابل قبولی بر نظریه منطبق است و آنچه را که باید بسنجد می‌سنجد.

در مطالعه‌ی حاضر از بین انواع روش‌های بررسی پایایی صرفاً از روش پایایی همسانی درونی استفاده شد. روش‌های دیگری که به تغییرات پاسخ‌ها در گذر زمان حساس هستند (ثبات؛ برای مثال روش‌های آزمون بازآزمون و فرم‌های موازی) در این مطالعه مورد بررسی قرار نگرفته است. همچنین علاوه بر دو نوع روایی محتوایی و روایی سازه که در مطالعه‌ی حاضر مورد بررسی قرار گرفته است، می‌توان انواع دیگر روش‌های بررسی روایی نظیر روایی ملاک را نیز مورد بررسی قرار داد. پیشنهاد می‌شود با توجه به رضایت‌بخش بودن نتایج مقدماتی حاصل از این مطالعه، مطالعات بعدی با در نظر گرفتن موارد بالا، به شکلی جامع‌تر ویژگی‌های روانسنجی ابزار حاضر را مورد بررسی قرار دهد. همچنین با توجه به اهمیت ارتباط دیدگاه‌های اخلاقی با دیگر سازه‌های روانشناختی، پیشنهاد می‌شود تا در مطالعات بعدی با استفاده از ابزار حاضر، رابطه‌ی دیدگاه‌های اخلاقی با سازه‌هایی از جمله شخصیت و دینداری و همچنین سازه‌های سازمانی مورد مطالعه قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

در نتیجه‌ی مطالعه‌ی حاضر، مشخص شد که فرم ترجمه‌ی فارسی پرسشنامه دیدگاه‌های اخلاقی (۱۴) از همسانی درونی مناسبی برخوردار است و همچنین به لحاظ محتوایی برای این ابزار روایی بالایی قابل تصور است. آنچه که از این ابزار به عنوان نسخه‌ی نهایی حاصل از

2. Reynolds SJ. (2006). Moral awareness and ethical predispositions: Investigating the role of individual differences in the recognition of moral issues. *Journal of Applied Psychology*; 91(1):233-243.

3. Love E, Salinas TC, Rotman JD. (2020). The ethical standards of judgment questionnaire: development and validation of independent measures of formalism and consequentialism. *Journal of Business Ethics*; 161(1):115–32.
4. Rachels J, Rachels S. (2015). *The elements of moral philosophy*. 8th ed.
5. Laakasuo M, Sundvall J. (2016). Are utilitarian/deontological preferences unidimensional? *Frontiers in Psychology*; (In Press).
6. Conway P, Gawronski B. (2013). Deontological and utilitarian inclinations in moral decision making: A process dissociation approach. *Journal of Personality and Social Psychology*; 104(2):216–35.
7. Kafaee M, Kheirkhah MT, Balali R, Gharibzadeh S. (2021). Conflict of interest as a cognitive bias. *Accountability in Research*; (In press).
8. Bartels DM, Pizarro DA. (2011). The mismeasure of morals: Antisocial personality traits predict utilitarian responses to moral dilemmas. *Cognition*; 121(1):154–61.
9. Ebrahimi M, Makhmalbaf A, Zeinoddini F. (2017). The position of ethics in financial science. *Ethics in Science and Technology*; 12(1):10–6. (In Persian)
10. Malekian E, Jafaei Rahni M, Khosravi B. (2015). The relationship between professional commitment and ethical perspective with the earnings management behavior. *Ethics in Science and Technology*; 9(4):1–10. (In Persian)
11. Hassas Yegane Y, Khadem H, Marvian Hosseini Z. (2016). Ethical development or code of ethics: the differences between auditors' beliefs & practices. *Ethics in Science and Technology*; 11(2):113–22. (In Persian)
12. Brady FN. (1990). *Ethical managing: rules and results*. Macmillan/New York.
13. Smith CG. (2009). Moral judgment: A comparison of Latvian and US business persons. *Baltic Journal of Management*; 4(2):188–205.
14. Brady FN. (1985). A Janus-headed model of ethical theory: looking two ways at business/society issues. *Academy of Management Review*; 10(3):568–76.
15. Kumar K, Strandholm K. (2002). American business education—effect on the ethical orientation of foreign students. *Journal of Education for Business*; 77(6):345–50.
16. Kumar K, Borycki C, Nonis SA, Yauger C. (1991). The strategic decision framework: effect on students' business ethics. *Journal of Education for Business*; 67(2):74–9.
17. Kline P. (2014). *An easy guide to factor analysis*. 1st ed. USA: Routledge.
18. Frey BB. (2018). *The SAGE encyclopedia of educational research, measurement, and evaluation*. USA: Sage Publications.
19. Hu LT, Bentler PM. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*; 6(1):1–55.
20. Jackson DL, Gillaspay JA, Purc-Stephenson R. (2009). Reporting practices in confirmatory factor analysis: an overview and some recommendations. *Psychological Methods*; 14(1):6–23.